

מה טובו אהליך יעקב

מקובל לראות את האהל כנחות מהבית. הבית — יציב וקבוע. האהל — ארעי ונייד. מאידך, יש גם מעלה לאהל על הבית. דוקא בגלל ארעיותו הוא גמיש וניתן להרחבה. "הרחיבי מקום אהלך". בית אינו ניתן להרחבה כמו האהל. על השמים אומר הכתוב: "וימתחם כאהל לשבת". ה' נוטה שמים כמי שנוטה אהל. כי גבהו שמים מארץ לכן הבית לא יכילם, אלא דוקא האהל, וכדברי שלמה המלך: "הן השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף הבית הזה אשר בניתי". הבית — עם כל גדלו ותפארתו — הוא מוגבל. אומנם זוהי מעלתו, כדברי ה' למשה: "לא כשם שאתה סבור, אלא עשרים קרש בצפון ועשרים בדרום ושמונה במערב ושמונה במזרח ואצמצם שכינה שלי ואשכון ביניהם" (תנחומא כי תשא). אולם גדלותו של הצמצום בבית הוא בהיותו **שער השמים**, בהתייחסותו למרחבי השמים האין-סופיים שמעליו. הוא לא רק מקום עלי אדמות, הוא מרכז בתוכו בתמצית את כל הגודל העצום של האין-סוף. שמים וארץ נשקו בו בנקודה אחת.

במידה רבה חל רעיון זה של המקדש על כל ארץ ישראל, אשר בינה ובין המקדש קיימים יחסי זיקה הדוקים. זו הארץ אשר "עיני ה' א-לקיך בה". היא תמצית העולם כולו. ארץ ישראל שותה מי גשמים וכל העולם כלו שותה מי תמצית" (תענית י' ע"א). שם אומנם "תמצית" במשמעות הפוכה, אולם הרעיון ברור. ירושלים היא תמצית שבתמצית והמקדש הוא הלב. ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות. המ' אינה רק מ' היתרון אלא גם מ' המוצא. קדושתה של הארץ נובעת מהיותה תמצית העולם כולו, ירושלים היא תמציתה של ארץ ישראל והמקדש הוא תמציתה של ירושלים. ומכאן גם ההרחבה:

"וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מִים מִיְּדֵי יְרוּשָׁלַיִם חֹצְצִים אֶל הַיָּם הַקָּדְמוֹנִי וְחֹצְצִים אֶל הַיָּם הָאֲחֵרוֹן בְּקֵץ וּבְחֹרֶף יִהְיֶה." (זכריה פרק י"ד).

ורעיון דומה ביחזקאל (מ"ז):

"וְהָיָה מִים יֵצְאוּ מִתַּחַת מִפְּתֵי הַבַּיִת קִדְמָה וַיַּעֲבְרֵנִי בְּמֵיִם מִי אֲפָסִים... וַיַּעֲבְרֵנִי בְּמֵיִם מִים בְּרָכִים... וַיַּעֲבְרֵנִי מִי מְתָנִים... וַיַּמֵּד אֶלְפִּי נָחַל אֲשֶׁר לֹא אוֹכֵל לַעֲבֹר כִּי גָאוּ הַמֵּיִם מִי שָׁחוּ וְנָחַל אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹר."

והוא הוא חזונו הנשגב של ישעיה (ב'):

"וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הָרָה הַזֶּה אֶל בֵּית אֱ-לֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּרְנוּ מִדְּרָכָיו וַיִּגְלְכָה בְּאֲרָחָתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַיִם."

השפע היוצא מהבית הולך ומתפשט. הבית הופך לאהל הנמתח ונפרש על הארץ ועל העולם כולו.

גם הכה"ג בצאתו בשלום מן הקודש נמשל "לאהל הנמתח בדרי מעלה". מההשראה שקיבל בבית קדשי הקדשים הוא מקרין את השפעתו על הארץ כולה.

ארץ ישראל כוללת בתוכה את הכל. "לא תחסר כל בה". היא כללית בעצם מהותה. שקולה ישיבת ארץ ישראל ככל המצוות שבתורה. רק בה ניתנת כל התורה לקיום בשלמות. רוב המצוות שבתורה תלויות בארץ ישראל, חלקן מצוות פרטיות, כגון אלו התלויות בארץ,

וחלקן מצוות התלויות במוסדות ממלכתיים-ציבוריים. המושג ציבור קיים רק בארץ. פה נעשינו ערבין זה בזה (סנהדרין מ"ג). רק פה יש למוסדותינו הממלכתיים תוקף, לסנהדרין, למלוכה ולמקדש. רק פה שורה הנבואה, שאף היא תלויה בכלל ישראל (שפ"א שופטים). נביא עדיף מחכם בראייתו הכוללת. החכם עוסק בעיקר בפרטים. לכל אחד מעלה משלו. חכם עדיף מנביא בהלכה, כי זו בנויה מפרטים המהווים יחד בנין גדול ונהדר. ערעור של לבנה אחת ממנו עלול למוטט את הבניין כולו. נביא עדיף מחכם בראיית המכלול, לא רק של עצים בודדים, אלא של היער כולו. תורת ארץ ישראל היא בשילוב הנכון של השניים. מצד אחד הלכות לכל פרטיהן ודקדוקיהן. ומאידך, הליכות אלי בקודש בחיי הכלל ובכל מערכות החיים.

הרא"ה הגדול, מרן הרב קוק זצ"ל, לימדנו שתורת ארץ ישראל היא התורה בכוליותה. תורת ה' **תמימה** משיבת נפש. חזרתנו לארצנו היא בבחינת הרחיבי מקום אהלה של תורה. התורה עצמה גדלה ומתרחבת ומתפרשת על כל תחומי החיים. לא רק רוב המצוות תלויות בארץ, במישרין ובעקיפין, אלא יתרה מזאת, אין חול בארץ ישראל, גם החול בארץ הוא קודש. הלחם מן הארץ משתווה למן מן השמים בחר"ל (שפ"א). כשגלינו מארצנו ונתרחקנו מאדמתנו דולדלו הכשרונות הרבים שנתברכנו בהם. "איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר?!" השירה היא בנין אב לכל הכשרונות האמוניים והאמנותיים, הארגוניים והמדעיים, הציבוריים והאישיים, שלא נוצלו כראוי בגולה והם שבים לתחיה בארץ ישראל, כאשר התורה היא המחיה אותם והם כולם מוארים באורה הגדול.

זה ייחודה של מלכות ישראל האידיאלית. בשיא תפארתה שורה עליה רוח הקודש. דוד ושלמה זכו לכך, ולכך יזכה גם מלך המשיח הכולל באישיותו את כל הכשרונות: "ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'". לכן מלך מתמנה ע"י נביא והשושלת נמשחת בשמן הקודש. זוהי גם כוונת התורה בצוותה על המלך לכתוב לו את משנה התורה על ספר. המלך היה זקוק **לשני** ספרי תורה, באחד הוא למד ככל **יחיד** מישראל, ובאחד הוא למד **כשליח ציבור** שעליו מוטלת האחריות הכלל-ישראלית, ולעיתיד לבוא גם הכלל-אוניברסלית.

הר"ן (בדרשה י"א) והרב קוק זצ"ל (משפט כהן קמ"ד) עמדו על תפקידו של משנה התורה אשר למלך. אלא שיש הבדל ביניהם. לדעת הר"ן ספר התורה הממלכתי צריך **לשמו**ר על המלך לבל יסטה מעקרונות התורה. וזאת משום שסמכויותיו המורחבות מאפשרות לו לחרוג מהמסגרת ההלכתית הרגילה. בעוד שלדעת הרב זצ"ל למשנה התורה נועד גם תפקיד **פוזיטיבי** לשמש מקור השראה לתקנות ולהנהגות של הציבור עפ"י התורה. עפ"י דרכו למדנו שבספר התורה השני לומדים את המכלול, כלל-ישראל, כלל-אנושות וכלל-חיים על עושר גווניהם. בגלות הארוכה נשכחו מאתנו הלכות רבות מספר התורה הממלכתי. כי נאלצנו להסתפק בספר תורה אחד. עם שובנו לארצנו עלינו לשחזר מחדש את משנה התורה הממלכתי. גם ספר זה חייב להיכתב לשמה, בקדושה ובטהרה, בדרכה של תורה, בדימוי מילתא למילתא, פרט מול פרט מצד אחד, ובזווית ראייה כללית ארץ-ישראלית מצד שני. והא בהא תליא. אין בכלל אלא מה שבפרט. אנו מובטחים על כך, שכשם שתוחזר מלכות

לישראל כך יחד עמה תחזור גם החקיקה ההלכתית העוסקת בה ואשר בלעדיה לא תוכל להתקיים. משום כך התברך יהושע, עם קבלתו את ההנהגה בכניסתו לארץ, בברכת "חזק ואמץ" על לימוד התורה במקביל לחיזוקו בהנהגה ובשוב הארץ. בהמשכה של המצוה הוא נצטווה "והגית בו יומם ולילה", שיש להדגיש דוקא לעם הטרוד בירושה ושיבה, ויש גם הבטחה: "לא ימוש ספר התורה הזה מפריך".

תהליך הגאולה צועד קמעה קמעה "ומי בו ליום קטנות". בלי הצעדים הקטנים לא ייכון הבית הגדול. גם הדרך אל שלמותן של התורה ומכוניה ושל העם ומוסדותיו עוברת ומתפתלת דרך משעולי ארצנו לכל גרגירי עפרה, פרחיה ואילנותיה והמצוות התלויות בהם. הן הן המבטאות את קדושתה את מעלותיה. בלעדיהן כל המליצות על מעלותיה, קדושתה וסגולותיה של הארץ הן מליצות נבובות חסרות משמעות.

אהל זה, הוא הרביעי שזכינו לנטות בעה"י. ספר זה עוסק בהלכותיה המעשיות של ארץ ישראל על פרטותיה וכללותיה: תרומות ומעשרות, ערלה ורבעי, חדש וכלאים, ישוב הארץ ודירתה, מדינה ומקדש, שייבנה במהרה בימינו.

הוא נערך במכון התורה והארץ בכפר דרום ע"י הרב יעקב אפשטיין שאני מודה לו, ולמכון, ולעומדים בראשו, על מסירותם למצוות התלויות בארץ בכלל, ולספר זה בפרט, ועל שהמריצוני לכותבו ולסיימו. לא כיבתה רוח הסופה הסוערת מסביב את אש המערכה, וזו ממשיכה להאיר ב"ה את הארץ כולה בתורת ארץ ישראל המאירה בדרום. יחזקם ה' ויסעדם ויצילם מכל צרה וצוקה ומכל נגע ופגע רע.

אהל לקדושים

אהל זה יוצא לאור כשמערכה כבדה נטושה על כל הארץ ועל העם היושב עליה. מלחמה זו החלה בערב ר"ה תשס"א שנת השמיטה. עברו שנתיים מאז, ועדיין לא חדרה לתוך כולנו ההכרה שאנו בעימות כולל על עצם קיומנו ומקומנו, וממילא על כל התהליך הגדול שייעודו להביא תיקון לעולם כולו. "יְתִיצְבוּ מַלְכֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְרוֹזְנִים נִסְדְּדוּ יָחַד עַל ה' וְעַל מְשִׁיחוֹ. וְנִתְקְוָה אֶת מוֹסְרוֹתֵיהֶם וְנִשְׁלִיכָה מִמֶּנּוּ עֲבֹתֵיהֶם. יוֹשֵׁב בְּשָׂמַיִם יִשְׁחָק אֶת-דָּגֵי יָם וְעַגְלֵי לָמֶוֶה".

עדיין לא השתחררנו כולנו מעול הגלות ומתפיסותיה הפרטניות. טרם הפנמנו כי: "אֲנִי וְסִבְתִּי מַלְכֵי עַל צִיּוֹן הָרַקְדָּשִׁי". הונח היסוד למלכות ישראל. הגיעה השעה לראות דברים מתוך אספקלריה כללית. מלחמה קולקטיבית שונה מקטטה פרטית. חלים עליה חוקי צדק אחרים. הם שונים מחוקים פליליים אזרחיים שבהם ההתייחסות אל הפשע היא פרטית. לכן דורש המשורר בשם ה': "אֶסְפְּרָה אֶל חֹק". החוק הקובע שיש צדק בעולם וארץ ישראל היא ארצו של עם ישראל. "שָׁאֵל מִמֶּנִּי וְאֶתְנָה גוֹיִם וְנַחֲלָתְךָ וְאַחֲזָתְךָ אֶפְסִי אֶרֶץ". ולכן זכותנו המוסרית היא: "תְּהִי עִם בְּנֵי בְּרָכָה כְּכִלֵּי יוֹצֵר תִּנְפְּצֵם".

ומכאן פנייה מיוחדת למנהיגי הציבור ושופטיו להתעלות מעל הראייה המצומצמת הפרטנית לראיה כללית מוסרית וצודקת: "וְעֵתָה מַלְכִּים הַשִּׁכִּילוּ הַנִּסְרוּ שֹׁפְטֵי אֶרֶץ. עֲבָדוּ אֶת ה' בְּיָרָאָה וְגִילוּ בְּרַעְדָּה".

במלחמה נוראה זו העקובה מדם נרצחו מאות קדושים. מי באש, מי בחרב ומי בחיה. לא כיחידים נפלו, אלא כקרבנות ציבור. ואכן רבים מהם היו גם בחייהם אישי ציבור גדולים בתורה ובחינוך, בעשייה ובהנהגה, בהקרבה ובמסירות. מיתתם מיתת צדיקים מכפרת ככהן גדול ביוהכ"פ. הכה"ג התפלל לא על עצמו ולא על שבטו אלא על העולם כולו. כשליח ציבור הוא הדגיש בתפילתו הקצרה את חובת ההתעלות מעל לצרכי הפרט: ואל תבוא תפילתן של עובדי דרכים בזמן שהעולם זקוק לגשם. היותם קרבנות ציבור מחייבת את כולנו להתגבש להתלכד, להיות גוי אחד בארץ. ואישי ישראל לא יהיו עוד אש המזבח, אלא תפילת הציבור המקובלת ברצון. ותחזינה עינינו בשובך לציון **ברחמים**.
בציפיה לישועה

רמת-גן, כ"ז מנ"א תשס"ב. יום הזכרון לסבי ר' זאב אריה ב"ר נתן אפרים שטיגליץ ז"ל

יזכור

א-ל מלא רחמים שוכן במרומים המצא מנוחה נכונה על כנפי השכינה במעלות קדושים וטהורים כזוהר הרקיע מזהירים את נשמות קל הקדושים שנרצחו ברחבי ארץ ישראל, בדרכים ובשווקים בישובים ובערים בהגנה ובמשמר. ביניהם נערים וזקנים טף ונשים, הורים על ילדיהם, בעלים עם נשותיהם, מורים ותלמידיהם. שנהרגו במיתות משונות ואכזריות, באש ובחרב, בסקילה ובשרפה ביריות מהמארב ובפיגועי תופת ע"י פראי אדם הבאים לנשלנו מארצנו ולהכחידנו.

ארץ אל תכסי דמם ואל יהי מקום לזעקתם עד אשר ישקיף ה' משמים ויחוס על עמו ארצו ונחלתו.

זכותם תעמוד לישראל ולארצו ויקויים בנו הכתוב:

הרנינו גויים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו.

לכן בעל הרחמים יסתירם בסתר כנפיו לעולמים ויצרור בצרור החיים את נשמותיהם. בנן עדן תהא מנוחתם וינוחו בשלום על משכבם ונאמר אמן.

ובתוכם ייזכרו לטוב

מיכאל אורלינסקי הי"ד, וטוביה ויזנר הי"ד

שנרצחו בהשכימם לעבודת הבורא בהאיר המזרח של יום הנף על נצרים ת"ו.

ט"ז בניסן תשס"ב

ת. נ. צ. ב. ה.